

Uddrag af vejledning for menighedsråd

6.05

- 6.5. Tilsyn
- 6.5.1. Det daglige tilsyn
- 6.5.2. Det årlige syn
 - 6.5.2.1. Synsprotokol
 - 6.5.2.2. Provstiudvalgets afgørelse
 - 6.5.2.3. Særligt tilsyn
- 6.5.3. Provstesyn
- 6.5.4. Diæter m.v. ved synsforretninger

6.5. Tilsyn

Lige siden middelalderen har der i den danske lovgivning været bestemmelser, som skulle sikre, at der blev ført tilsyn med de danske kirker, og provsten har hele tiden haft en væsentlig rolle i tilsynet.

Indtil 1861 var tilsynet stort set begrænset til, at provsten sammen med en tømrer og en murer skulle se til, at taget var tæt, og at mure og tømmer var i en stand, så det ikke var strengt nødvendigt at forbedre det. De skulle altså først og fremmest sikre sig, at en kirke ikke forfaldt fuldstændigt.

I 1861 fik folkekirken imidlertid en lov om syn over kirker, præstegårde m.v., som meget detaljeret beskrev, hvad provsten sammen med to bygningskyndige mænd ved et syn skulle kontrollere af mure, tag og inventar. Det blev også understreget, at kirkesynet skulle "våge over", at gudstjenesten ikke led ved mangler i kirkens tilstand, eller ved mangler i det tilbehør, som var nødvendigt til gudstjenesten. Synet skulle også sørge for, at kirkens indre levede op til "fordringen om orden og sømmelighed og sådan bekvemmelighed, som er fornøden i uforstyrret andagt".

Hvis kirken ikke var tilstrækkeligt lys, burde synet resultere i, at den fik flere vinduer, men alle ændringer og forbedringer skulle ske under hensyn til "kirkens stil". Da hverken provsterne eller de bygningskyndige deltagere i synene kunne forventes at have det nødvendige kendskab til kirkebygningernes stil, supplerede Kirkeministeriet nogle år senere med et cirkulære, der tilrådede, at man forhørte sig hos den kgl. bygningsinspektør, før der blev sat nye vinduer i en kirke.

Da folkekirken i 1903 fik den første lov om menighedsråd, fik menighedsrådene et begrænset medansvar for tilsynet med kirkerne. Menighedsrådet skulle møde ved det årlige kirkesyn "for at gøre synet opmærksomt på, hvilke særlige forbedringer eller anskaffelser der måtte være nødvendige eller ønskelige for at øge kirkebygningens anseelse og værdighed og gudstjenestens højtidelighed".

Med den menighedsrådslov, som blev vedtaget i 1922, blev menighedsrådene gjort til bestyrelse for kirker og kirkegårde. Dermed fik de også et større ansvar for tilsynet med kirker og kirkegårde, både i det daglige og ved årlige syn.

I de følgende afsnit beskrives de forskellige former for tilsyn med og syn over kirker og kirkegårde.

6.5.1. Det daglige tilsyn

Menighedsråd har ansvar for det daglige tilsyn med kirkebygningen, dens inventar og udsmykning, kirkegården og de bygninger, som findes til brug for kirke eller kirkegård (lovens § 23, bekendtgørelsen om folkekirken kirkebygninger og kirkegårde § 34 samt lov om menighedsråd § 17).

Selv om menighedsrådet har ansvaret, er det ikke rådet som helhed, der fører det løbende tilsyn.

Det føres for det første af den kirkeværg, som hvert menighedsråd skal vælge (menighedsrådslovens § 10, stk. 1). Kirkeværgen behøver ikke være medlem af menighedsrådet.

Dernæst føres tilsynet af det udvalg, som hvert menighedsråd skal vælge til at varetage tilsyn med kirken og de øvrige bygninger samt kirkegården (menighedsrådslovens § 17). Udvalget skal bestå af mindst tre af rådets medlemmer.

Udvalgets tilsynspligt omfatter: vedligeholdelse og drift samt udførelsen af mindre arbejder ved kirke og kirkegård. Desuden skal udvalget føre tilsyn med kirkeværgens forretningsførelse. Kirkeværgen kan derfor ikke være medlem af udvalget.

Menighedsrådet skal i en vedtægt fastsætte de nærmere regler for udvalgets arbejde.

Menighedsrådets ansvar for tilsynet med kirke og kirkegård indebærer også, at menighedsrådet har ansvar for, at de arbejdsmiljømæssige forhold i kirken og andre bygninger samt på kirkegården er i orden. Det er nærmere beskrevet i afsnit 5.4.

6.5.2. Det årlige syn

Menighedsrådet skal sørge for, at det årlige syn foretages inden 1. oktober. jf. lovbek. 77 af 2. februar 2009 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde § 24.

Hvert år inden 1. oktober skal menighedsrådet sammen med en bygningskyndig foretage syn over kirken og kirkegården.

Det betyder, at menighedsrådet fastsætter en dato mellem den 1. januar og den 30. september. Undtaget er dog hvert fjerde år, hvor provsten indkalder og leder synet.

Da synet skal foretages sammen med den bygningskyndige, er menighedsrådet (formanden) forpligtet til på normal måde at indkalde deltagerne. Eftersom intet andet er foreskrevet, indkaldes samtlige medlemmer af menighedsrådet og den bygningskyndige.

Formålet med synet er at få foretaget en grundig gennemgang af kirken og kirkegården. Synet skal derfor i hvert fald omfatte følgende:

1. Kirkebygningens ydre.
2. Kirkebygningens indre, herunder tårn- og loftsrum.
3. Kirkens inventar og tilbehør. Tilbehør, der normalt opbevares uden for kirken, skal være til stede ved synet.
4. Behov for tiltag til forebyggelse af indbrud, tyveri, brand, vandskade samt stormskader og lignende forsikringsbegivenheder.
5. Kirkegården med tilbehør og bygninger til brug for kirke eller kirkegård.
6. Kirkebygningens og kirkegårdens tilgængelighed for mennesker med handicap.
7. Miljø- og energihensyn.

Synsforretningen er ikke noget menighedsrådsmøde, og i mangel af særlige forskrifter må det antages, at der ikke kan pålægges medlemmerne pligt til at være til stede.

Hvis medlemmer er forhindret, kan de sende afbud, og der er ikke noget krav om, at et vist mindsteantal skal være fremmødt, for at synet kan gennemføres.

Kun formanden har en sådan pligt til at være til stede som den, der skal »lede synsforretningen«, jf. bek. nr. 1238 af 22. februar 2007 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde; § 37, bortset fra provstesynet, der ledes af provsten eller en af provstiuudvalget valgt bygningskyndig jf. lovbek. 77 af 2. februar 2009 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde; § 26.

Menighedsrådet kan pålægge kirkefunktionærer fx graver, kirketjener, samt kirkeværge og menighedsrådets sekretær at være til stede. Bestemmelser herom vil i almindelighed være optaget i regulativ og vedtægt for de pågældende.

Da menighedsrådet altså ikke skal være samlet på sædvanlig måde, peger meget i retning af at betragte synet som en ren administrativ funktion udført af formand og eventuelt andre medlemmer, bistået af den bygningskyndige, kirkeværgeren og medarbejdere ved kirken.

Bestemmelsen om at påse om mangler, der er konstateret ved tidligere syn, er afhjulpet, er ren iagttagelse med bistand af den bygningskyndiges faglige skøn jf. bek. 1238 af 22. februar 2007 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, § 36, stk.2:

Ved synet skal det påses, at mangler, der er konstateret ved tidligere syn, er afhjulpet. Er dette ikke sket, må grunden hertil oplyses, og en ny frist for afhjælpningen fastsættes.

Ved synsforretningen træffes bestemmelse om, hvilke nye arbejder og foranstaltninger der skal udføres for at bringe kirken i forsvarlig stand. Der skal sættes en frist for manglernes afhjælpning jf. bek. 1238 af 22. februar 2007 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, § 36, stk. 3.

Beslutninger skal træffes ved synsforretningen. Det betyder, at man ikke kan udskyde afgørelsen til beslutning i et ordinært menighedsrådsmøde.

Reglen skal sammenholdes med, at det efterfølgende er provstiuvalget, der afgør, hvad der videre skal foretages jf. lovbek. nr. 77 af 2. februar 2009 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, § 25 og § 26. Det, der bliver besluttet ved synsforretningen, har følgelig karakter af en indstilling om, hvad der skal foretages.

Enhver af deltagerne har ret til at få tilført sine bemærkninger til protokollen jf. bek. 1238 af 22. februar 2007 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, § 37, stk. 2. Derved fremkommer der imidlertid ingen beslutning. Eventuelt tilkaldte funktionærer er ikke deltagere i denne forstand og har hverken krav på at få optaget bemærkninger i protokollen eller deltage i beslutningen.

Derimod er den bygningskyndige, der efter ordlyden foretager synet sammen med menighedsrådet, at opfatte som en deltager. Den bygningskyndige er derfor berettiget til få indført sine bemærkninger i protokollen.

Synet kan principielt beskrives som et forum med sin egen beslutningskompetence, helt uden for den almindelige struktur. Kredsen, som udgør dette forum, er ikke identisk med menighedsrådet, hvad der bliver særlig tydelig, når provsten deltager.

6.5.2.1. Synsprotokol

I modsætning til, hvad der gælder menighedsrådets forhandlinger jf. menighedsrådslovens § 25, underskrives synsprotokollen kun af menighedsrådets formand jf. bek. 1238 af 22. februar 2007 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, § 37, stk. 3.

Der er ingen hjemmel til, at menighedsrådet efterfølgende ændrer de ved synsforretningen truffne bestemmelser.

Menighedsrådets formand skal inden 14 dage indsende udskrift af protokollen til provstiuvalget jf. bek. 1238 af 22. februar 2007 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, § 37, stk. 3.

Protokollen skal ikke forinden forelægges i et menighedsrådsmøde, og det ville ikke tjene noget formål at gøre det. Der kan ikke ændres eller tilføjes noget i protokollen.

Et eventuelt flertal i menighedsrådet med andre synspunkter end deltagerne ved synet må afvente provstiuvalgets afgørelse om, hvad der videre skal foretages jf. lovbek. 77 af 2. februar 2009 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, §§ 25 og 26.

6.5.2.2. Provstiudvalgets afgørelse

Når provstiudvalgets afgørelse foreligger, er det igen menighedsrådet, som har kompetencen.

Rådet kan nu ved almindeligt flertal, vedtage at indbringe afgørelsen fastsat ved synet (og tiltrådt af provstiudvalget) for biskoppen.

6.5.2.3. Særligt tilsyn

Kirkeministeren kan bestemme, at særlige bevaringsværdige kirkebygninger henlægges under et særligt kirkesyn bestående af 3 af ministeren udpegede personer med arkitektonisk og arkæologisk sagkundskab.

Særligt tilsyn afholdes med et eller flere års mellemrum efter kirkeministerens bestemmelse.

Provstesynet og mindst 1 repræsentant for menighedsrådet skal være til stede, men deltager ikke i »kirkesynets afgørelser« jf. lovbek. nr. 77 af 2. februar 2009 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, § 36, stk. 1:

Provstesynet og en eller flere repræsentanter for menighedsrådet skal være til stede ved disse syns forretninger, men deltager ikke i kirkesynets afgørelser.

Forretningen indføres i det særlige kirkesyns protokol, provstiets synsprotokol og kirkens protokol.

En udskrift af det særlige kirkesyns protokol sendes til stiftsøvrigheden, der afgør, hvad der videre skal foretages.

Ved hovedstandsættelse eller større udvidelse af en kirke kan kirkeministeren nedsætte et særligt syn bestående af 3 sagkyndige personer. Synets beføjelser fastsættes af kirkeministeren i hvert enkelt tilfælde.

6.5.3. Provstesyn

Mindst hvert fjerde år skal der holdes "provstesyn" over kirke og kirkegård. Provsten fastsætter datoen for synet og indkalder menighedsrådet til deltagelse i synet. I synet deltager en bygningskyndig person, der er valgt af provstiudvalget. Provsten kan vælge at deltage i synet. Synsforretningen ledes af den af provstiudvalget valgte bygningskyndige eller af provsten, hvis denne deltager. Også den af menighedsrådet udpegede bygningskyndige deltager i dette syn.

Ved provstesynet skal man gennemgå de samme ting, som gennemgås ved menighedsrådets årlige syn. Desuden skal kirkens protokol lægges frem. Da der skal være gode muligheder for at opdage eventuelle fejl og mangler, må kirkens mure i det år, hvor der skal være provstesyn, ikke kalkes eller spækkes, før synet er holdt.

Resultaterne af synet indføres både i kirkens protokol og i en synsprotokol, der er fælles for alle sogne i provstiet. Hver deltager har ret til at få sine bemærkninger tilført protokollen.

Efter synet forelægger provsten en udskrift af synsprotokollen for provstiudvalget. Udvalget fastsætter en frist for, hvornår eventuelle mangler (synsudsatte arbejder) skal være afhjulpet. Provsten kan eventuelt bestemme, at der skal holdes ekstraordinært provstesyn, når synsudsatte arbejder er blevet udført.

Menighedsrådet kan indbringe provstiudvalgets afgørelser for stiftsøvrigheden. Menighedsrådets klage skal sendes senest en måned efter, at rådet har fået provstiudvalgets afgørelse.

Såvel provsten som stiftsøvrigheden og Kirkeministeriet kan i øvrigt bestemme, at der skal holdes et ekstraordinært syn over en kirke og kirkegård (lovens § 31).

6.5.4. Diæter m.v. ved synsforretninger

De valgte medlemmer, som deltager i synet, har krav på diæter jf. lbk. nr. 77 af 2. februar 2009 om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, § 32.

Beløbet udgør pr. 1. januar 2009 kr. 375,00 pr. dag og forhøjes hvert år den 1. januar med kr. 5,00. jf. bek. nr. 964 af 16. december 1998, § 1. Udgør synet mere end 4 timer pr. dag, ydes det dobbelte.

De bygningskyndige deltagere i synsforretninger får et vederlag samt time- og dagpenge og befordringsgodtgørelse efter de regler, der gælder for statens tjenestemænd.

Provsten kan i forbindelse med provstesyn få befordringsgodtgørelse samt godtgørelse for merudgifter til forplejning.

Alle diæter, vederlag og godtgørelser afholdes af kirkekassen i det sogn, hvor synsforretningen finder sted. Reglerne om diæter m.v. er fastlagt i bekendtgørelse nr. 964 af 16. december 1998.